

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

Τὸ γενικὸ συμπέρασμα τοῦ προηγούμενου Κεφαλαίου ὑπῆρξε τὸ συμπέρασμα, πὼς ἡ ἀπόλυτη ὄντολογικὴ πραγματικότητα εἶναι ἡ Ζωὴ καὶ μόνο ἡ Ζωή. Ἡ Ζωὴ ἐθεωρήθη στὸ Κεφάλαιο αὐτὸ ὡς ἡ πρώτη ἀρχὴ ὅλου τοῦ Κόσμου.

Ἡ πρώτη αὐτὴ θεωρία τοῦ ὄντος θέτει ἤδη στὴ φιλοσοφικὴ Σκέψις τὸ μεγάλο ἐρώτημα τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τῆς Ζωῆς. Στὸ προηγούμενο Κεφάλαιο ἐδόθηκε μόνο μιὰ πρώτη ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα τῆς οὐσίας τοῦ ὄντος. Ἡ ἀπάντηση, πὼς ἡ οὐσία τοῦ ὄντος εἶναι ἡ Ζωή. Ἀλλ' ἡ πρώτη αὐτὴ ἀπάντηση δὲ λύει ὀριστικὰ καὶ ὅπως πρέπει τὸ ὅλο πρόβλημα τῆς οὐσίας τοῦ ὄντος, τὸ κεντρικώτατο πρόβλημα τῆς Μεταφυσικῆς, ὡς καθαρῆς θεωρητικῆς ὄντολογίας, ποὺ ἀπ' τὴ λύση του ἐξαρτιέται καὶ ἡ λύση ὅλων τῶν ἄλλων μεγάλων καὶ αἰώνιων προβλημάτων τῆς Ζωῆς καὶ τῆς Φιλοσοφίας καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ καὶ τοῦ προβλήματος τῆς Ἀθανασίας. Ἡ ἀπάντηση αὐτὴ προπαρασκευάζει μόνο τὴν ὀριστικὴν λύση τοῦ προβλήματος, εἶναι ἓνα πρῶτο βῆμα, ἓνας πρῶτος σταθμὸς στὸ δρόμο πρὸς τὴν ὀριστικὴν λύση τοῦ προβλήματος τῆς οὐσίας τοῦ ὄντος. Ἡ ὀριστικὴ λύση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ προϋποθέτει καὶ ἐπιβάλλει τὴ φωτεινὴ φιλοσοφικὴ διερεύνηση καὶ τὸν ἀληθινὸ καθαρὸ θεωρητικὸ διαφωτισμὸ τοῦ προβλήματος τῆς ἀληθινῆς φύσης καὶ οὐσίας τῆς Ζωῆς. Μόνο τὸ ἀληθινὸ φῶς τοῦ τελευταίου αὐτοῦ προβλήματος θὰ δώσῃ τὴν ὀριστικὴν λύση τοῦ προβλήματος τοῦ ὄντος καὶ τὴ λύση τοῦ προβλήματος τῆς Ἀθανασίας. Καὶ τὸ πρόβλημα τῆς οὐσίας τῆς Ζωῆς ἐπιβάλλει τὴ φιλοσοφικὴ διερεύνηση καὶ τὸ φιλοσοφικὸ διαφωτισμὸ τοῦ προβλήματος τοῦ Πνεύματος. Μόνο τὸ φῶς τοῦ προβλήματος τοῦ Πνεύματος θὰ φωτίσῃ ὅπως πρέπει τὸ πρόβλημα τῆς οὐσίας τοῦ ὄντος σ' ὅλο τὸ ἀβυσσαλέο βάθος του καὶ θὰ δώσῃ τὴν ὀριστικὴν λύση τοῦ ὄντολογικοῦ ἢ μεταφυσικοῦ προβλήματος καὶ τοῦ προβλήματος τῆς Ἀθανασίας.

Στὴν Ἱστορίαν τῆς Φιλοσοφίας εἶδαν τὸ φῶς τοῦ Κόσμου κυρίως δύο κοσμοθεωρίαι ἀπάνω στὸ πρόβλημα τῆς οὐσίας τοῦ ὄντος. Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ μεταφυσικοῦ μονιστικοῦ Ὑλισμοῦ καὶ ἡ κοσμοθεωρία τοῦ μεταφυσικοῦ μονιστικοῦ Σπριτουαλισμοῦ. Στὸ πρῶτο Κεφάλαιο τοῦ Τμήματος αὐτοῦ, τὸ Κεφάλαιο τοῦ προβλήματος τῆς Ὑλης, ἐρευνήθη ἡ πρώτη κοσμοθεωρία. Τὸ γενικὸ συμπέρασμα τῆς ἐρευνας αὐτῆς ὑπῆρξε τὸ συμπέρασμα, πὼς ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Ὑλισμοῦ, στὸ φῶς καὶ τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Ἐπιστήμης, δὲν ἔχει καμμιά ἀπολύτως βασιμότητα καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀπόλυτη πραγματικότητα καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ὀριστικὴν λύση τοῦ ὄντολογικοῦ προβλήματος. Εἶναι συνεπῶς ἀνάγκη νὰ ἐρευνηθῇ καὶ νὰ διαφωτισθῇ καὶ ἡ δεύτερη κοσμοθεωρία, ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Σπριτουαλισμοῦ.

Καὶ πρῶτα — πρῶτα σχετικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ πρέπει εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ παρατηρηθῆ, πὼς στὴν Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας εἶδαν τὸ φῶς τοῦ Κόσμου δύο θεωρίαι Σπριτουαλισμοῦ. Ἡ θεωρία τοῦ σχετικοῦ Σπριτουαλισμοῦ καὶ ἡ θεωρία τοῦ ἀπολύτου Σπριτουαλισμοῦ. Ἡ πρώτη θεωρία εἶναι ἡ θεωρία τοῦ Σπριτουαλισμοῦ τοῦ μεταφυσικοῦ Δυϊσμοῦ, ποὺ δέχεται δύο πρῶτες ἀρχές τοῦ Κόσμου, τὴν Ὑλὴ καὶ τὸ Πνεῦμα. Συνεπῶς ἡ κοσμοθεωρία αὐτὴ τοῦ Σπριτουαλισμοῦ δὲν εἶναι ἀπόλυτη, ἀλλὰ σχετική.

Ἡ δεύτερη θεωρία τοῦ Σπριτουαλισμοῦ εἶναι ἡ θεωρία τοῦ ἀπολύτου Σπριτουαλισμοῦ (Πανπνευματολογισμοῦ). Ἡ κοσμοθεωρία αὐτὴ δέχεται μιὰ μοναδική πρώτη ἀρχὴ ὅλου τοῦ Κόσμου, τὸ Πνεῦμα, (ἀπόλυτος μονιστικὸς Σπριτουαλισμὸς ἢ σπριτουαλιστικὸς Ρεαλισμὸς). Στὸ φῶς τῆς κοσμοθεωρίας αὐτῆς τοῦ ἀπολύτου Σπριτουαλισμοῦ, τὸ Πᾶν, τὸ ἀπόλυτο Ὄν, στὸ βάθος του εἶναι πνεῦμα καὶ μόνο πνεῦμα. Συνεπῶς καὶ ἡ Ζωή, ἡ ἀπόλυτη Πραγματικότητα καὶ πρώτη ἀρχὴ τοῦ ἀπολύτου Ὄντος, εἶναι πνευματικὴ καὶ μόνο πνευματικὴ.

Ἡ φιλοσοφικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἀπόδειξη τῆς ἀπόλυτης ἀλήθειας τῆς κοσμοθεωρίας αὐτῆς τοῦ ἀπολύτου Σπριτουαλισμοῦ ἔχει ἀπειρὴ σημασία καὶ ἀξία γιὰ τὴν δριστικὴ λύση τοῦ ὅλου μεταφυσικοῦ προβλήματος καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἰδεατὴ καὶ δριστικὴ λύση τοῦ προβλήματος τῆς Ἀθανασίας. Καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ τελευταίου αὐτοῦ προβλήματος, τῆς ἀλήθειας τῆς κοσμοθεωρίας τοῦ ἀπολύτου Σπριτουαλισμοῦ, ἐπιβάλλει ἀπόλυτα τὴ θεώρηση τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, ποὺ εἶδαν τὸ φῶς τοῦ Κόσμου ἀπάνω στὸ κυριώτατο αὐτὸ πρόβλημα τῆς Φιλοσοφίας, ὡς Μεταφυσικῆς, τὸ πρόβλημα τοῦ Πνεύματος, ὡς οὐσίας τοῦ ἀπολύτου Ὄντος, τῆς Ζωῆς.

Πρὶν ὅμως προχωρήσουμε μέσα στοὺς κόσμους τῆς Φιλοσοφίας καὶ θεωρήσουμε τὴν Ἱστορία τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν ἀπάνω στὸ πρόβλημα αὐτό, εἶναι ἀνάγκη νὰ σταθοῦμε μιὰ στιγμὴ καὶ νὰ ρίξουμε μιὰ πνευματικὴ ματιὰ στὴν πρώτη περίοδο τῆς ἱστορικῆς πνευματικῆς ἐξέλιξης τῆς Ἀνθρωπότητας. Ἀπὸ τὴν πνευματικὴ αὐτὴ θεώρηση βγαίνει ἡ ἀπόλυτη ἀλήθεια, πὼς τὸ πρῶτο φῶς τοῦ προβλήματος τοῦ Πνεύματος ἔρχεται ἀπὸ τοὺς κόσμους τῆς Θρησκείας.

Κατὰ τὴ γνωστὴ θεωρία τοῦ θεμελιωτῆ τοῦ φιλοσοφικοῦ Θετικισμοῦ, τοῦ Auguste Comte (1798 — 1857), οἱ περίοδοι τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τοῦ Ἀνθρώπου Πνεύματος εἶναι τρεῖς. Ἡ πρώτη περίοδος εἶναι ἡ περίοδος τοῦ θεολογικοῦ πνεύματος, ἡ δεύτερη περίοδος εἶναι ἡ περίοδος τοῦ μεταφυσικοῦ πνεύματος καὶ ἡ τρίτη περίοδος εἶναι ἡ περίοδος τοῦ θετικοῦ, τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος.

Ἡ μελέτη τῆς Ἱστορίας τῶν πρώτων πνευματικῶν πολιτισμῶν τοῦ Κόσμου φέρνει στὸ φῶς, πὼς στὴν πρώτη περίοδο τῆς ἱστορικῆς πνευματικῆς ἐξέλιξης τῆς Ἀνθρωπότητας, τὴν περίοδο τοῦ θεολογικοῦ πνεύματος, κατὰ τὴν πρῶτη θεωρία τοῦ Auguste Comte, κυριαρχεῖ ἀπόλυτα ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Πανψυχισμοῦ ἢ Πανπνευματισμοῦ, τοῦ Animisme, ὅπως

ἐξαρχήρισε τὴν κοσμοθεωρία αὐτὴ ὁ πρῶτος μελετητὴς τῶν πρώτων πολιτισμῶν τῆς Ἀνθρωπότητος Taylor.

Στὴν περίοδο αὐτὴ τοῦ Πανψυχισμοῦ τὸ Ἀνθρώπινο Πνεῦμα ἐνοραῖ τὰ πάντα μέσα στὸν Κόσμο ὡς ἔμψυχα κι' ἔμβια ὄντα. Ὁλος ὁ Κόσμος, μπρὸς στὰ μάτια του, εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ πλάσματα τῆς δημιουργικῆς ἀνθρωπομορφικῆς πλαστικῆς δυνάμεις τοῦ Ἀνθρώπινου Πνεύματος, ἀπὸ θεοὺς καὶ δαίμονες καὶ ὅλο τὸν ἄλλο χορὸ τῶν ἀπειρων πλασμάτων τῆς συναισθηματικῆς πνευματικῆς ἐνορατικότητος καὶ τῆς δημιουργικῆς φαντασίας τοῦ Ἀνθρώπου. Στὴν πρώτη αὐτὴ πνευματικὴ ἐνόραση τοῦ Κόσμου πρώτη ἀρχὴ τοῦ Σύμπαντος εἶναι μιὰ κοσμοκατακλυσμικὴ ὄντολογικὴ κοσμικὴ δυνάμει, ποὺ ὠνομάστηκε «Ψυχὴ». Ἡ «Ψυχὴ», στὴν ἴδια πνευματικὴ ἐνόραση ἢ θεώρηση τοῦ Κόσμου, εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ζωῆς τοῦ Σύμπαντος. Ἡ «Ψυχὴ» καὶ ἡ «Ζωὴ», στὸ ἴδιο νόημα, εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτό. Ἀλλ' ἡ «Ψυχὴ» τῆς πρώτης αὐτῆς πνευματικῆς ἐποπτείας τοῦ Ἀνθρώπου στὴν ἀληθινὴ φύση της δὲν εἶναι ὑλική, ἀλλὰ πνευματικὴ οὐσία. Συνεπῶς καὶ ἡ Ζωή, ποὺ ταυτίζεται ἀπόλυτα μὲ τὴν «Ψυχὴ», εἶναι πνευματικὴ οὐσία.

Ἡ θεωρία τοῦ Πανψυχισμοῦ (Animisme) εἶναι ἡ θεωρία τοῦ Πανπνευματισμοῦ, ἡ θεωρία τοῦ φιλοσοφικοῦ ἀπολύτου μονιστικοῦ Σπινιτουαλισμοῦ. Στὴν περίοδο τῆς θεωρίας αὐτῆς τὸ Πᾶν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄπειρα ἔμψυχα κι' ἔμβια ὄντα, ποὺ στὴν ἀληθινὴ οὐσία τους εἶναι πνευματικὰ ὄντα. Στὴν ἱστορικὴ αὐτὴ στιγμή δὲν ὑπάρχει βέβαια ξάστερη πνευματικὴ συνείδηση τῆς πνευματικότητος (ἀυλότητος) τῆς «Ψυχῆς», ποὺ θὰ ὑπάρξει ἀργότερα στὴν περίοδο τῆς Φιλοσοφίας, ἀλλ' ὑπάρχει τὸ σπουδαιότατο πραγματικὸ ἀναμφισβήτητο ἱστορικὸ γεγονός τῆς πνευματικῆς διάκρισης δύο οὐσιῶν μέσα στὸν Κόσμο, μιᾶς δίχως ζωὴ οὐσίας, τῆς νεκρῆς Ὑλης, καὶ μιᾶς ἄλλης ὀλοζώντανης οὐσίας, τῆς δυνάμεις τῆς Ζωῆς, τῆς «Ψυχῆς». Ἡ πρώτη οὐσία, στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἶναι θνητὴ, ἡ δεύτερη οὐσία εἶναι ἀθάνατη. Ἀπάνω στὴν πραγματικὴ αὐτὴ ἐνόραση τῆς διάκρισης τοῦ «θνητοῦ ὄντος» καὶ τοῦ «ἀθάνατου ὄντος» θεμελιώνεται ὀλόκληρο τὸ πνευματικὸ οἰκοδόμημα τῆς πρώτης φυσικῆς θρησκείας τοῦ Ἀνθρώπου. Τῆς θρησκείας τῆς πίστεως στοὺς θεοὺς καὶ στὰ πνεύματα, ὡς πνευματικὲς ἀνθρωπομορφικὲς μορφὲς τῆς ἔμψυχης κι' ἐνζωῆς πνευματικῆς φυσικῆς Δημιουργίας. Καὶ τὴν πίστη αὐτὴ διαπιστώνουν κι' ἐπιβεβαιώνουν ὅλοι οἱ εἰδικοὶ ἐρευνητὲς καὶ μελετητὲς τῆς ἱστορίας τῶν πρώτων πολιτισμῶν καὶ τῶν πρώτων φυσικῶν θρησκείων ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητος'. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ βγαίνει ἀπὸ τὴν πιὸ βαθειὰ καὶ πιὸ ἀσάλευτη πίστη τῶν πρώτων ἀνθρώπων, πὼς μὲ τὸ θάνατο δὲ σβύνει ἡ Ζωὴ καὶ δὲ χάνεται τελείως ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἀνθρώπου'. Ὁ Ἔρως (ἢ Ἀγάπη) καὶ ὁ Θάνατος

1. Περὶ 1) Taylor «Primitive Culture», I, 428—29, 2) Levy Bruhl «Les fonctions mentales» σ. 81—93, 3) J. Piaget «La representation du monde chez l' enfant» σελ. 100, 4) W. Wundt «Völkerpsychologie II.6.46—173, 5) Ervin Kuhlde «Ψυχὴ».

2. Βλ. τὸ δεύτερο, τὸ ἱστορικὸ Μέρος τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

ὠδήγησαν τοὺς πρῶτους ἀνθρώπους στὸ θεσμὸ τῆς θρησκευτικῆς λατρείας τῶν προγόνων καὶ γενικὰ τῶν πεθαμένων ἀγαπημένων ὄντων, τῆς λατρείας τῶν ἡρώων, τῆς λατρείας τῶν ψυχῶν.

Στὴν πρώτη αὐτῆ ἱστορικῆ περιόδῳ, τῆ θεολογικῆ καὶ θρησκευτικῆ περιόδῳ, τὸ Ἀνθρώπινο Πνεῦμα οἰκοδόμησε τὴν κοσμοθεωρία τοῦ μεταφυσικοῦ Δυϊσμοῦ, τῆς διάκρισης τῆς θνητῆς ἀνθρώπινης φύσης, τῆς σωματικῆς, τῆς ὕλικῆς φύσης, καὶ τῆς ἀθάνατης ἀνθρώπινης φύσης, τῆς πνευματικῆς φύσης, τῆς Ψυχῆς. Καὶ ἀπὸ τὸν πρῶτο αὐτὸ σπόρο, τὸ σπόρο τῆς Θρησκείας, βγήκε, μὲ τὸν καιρὸ, τὸ ὑπέρολαμπρο οἰκοδόμημα τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πνεύματος, τὸ οἰκοδόμημα τοῦ φιλοσοφικοῦ ἀπολύτου μεταφυσικοῦ μονιστικοῦ Σπριτουαλισμοῦ ἢ σπριτουαλιστικοῦ Ρεαλισμοῦ (Πανπνευματολογισμοῦ). Ἡ Θρησκεία συνεπῶς, μὲ τὴν πρώτη πανψυχιστικὴ καὶ πανζωϊτικὴ πίστιν τῆς στοὺς θεοὺς καὶ στ' ἄλλα πλάσματα τῆς θρησκευτικῆς πνευματικῆς ἐνόρασης καὶ συνείδησης καὶ τῆς θρησκευτικῆς δημιουργικῆς φαντασίας, ὑπῆρξε ἡ πρώτη πηγὴ καὶ ἡ μητέρα τῆς κοσμοθεωρίας τῆς πνευματικότητος τῆς ἀληθινῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ τῆς πνευματικότητος τοῦ Σύμπαντος. Καὶ ἀπὸ τὸ πνευματικὸ αὐτὸ κλίμα τῆς πρώτης αὐτῆς μεταφυσικῆς κοσμοθεωρίας τοῦ Πανψυχισμοῦ — Πανζωϊσμοῦ — Πανπνευματισμοῦ, στὴν πρώτη θρησκευτικὴ μορφή της καὶ στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξή της πρὸς τὴν ὑψηλότερη, τῆ φιλοσοφικῆ μορφή της, βγήκε ὅλη ἡ Φιλοσοφία τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Κόσμου καὶ ἡ σπριτουαλιστικὴ Φιλοσοφία τοῦ Νεώτερου Εὐρωπαϊκοῦ Κόσμου.

Α'. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

1. Θ Α Λ Η Σ. Ὁ πατέρας τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου καὶ ὅλου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κόσμου, ὅπως ἐτονίσαμε ἤδη πρὸ πάντων (σελ. 78), θεωρεῖ ὡς πρώτη ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας τοῦ τὴν ἀρχὴ τῆς θειότητος τοῦ Σύμπαντος, τοῦ Πανθεισμοῦ, («πάντα πλήρη θεῶν», (Ἀριστ. π. ψυχῆς Α.β. 411α. 7, Πλάτ. Νομ. 899 Β, Diels 11(1).Α.22). Ἀλλ' ὁ λόγος αὐτὸς τί ἄλλο βεβαιώνει παρὰ πὼς τὰ πάντα εἶναι πνευματικὰ καὶ μόνο πνευματικὰ καὶ ἀθάνατα; Μὲ τὴν πρώτη συνεπῶς ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Θαλῆ θμελιώνεται ἡ ἀλήθεια τῆς πνευματικότητος καὶ κατὰ συνέπεια τῆς ἀθανασίας τῶν πάντων. Καὶ τὴν ἀπόλυτη αὐτῆ ἀλήθεια ὁ Θαλῆς βεβαιώνει ρητὰ καὶ κατηγορηματικά. Ὁ δοξογράφος καὶ φιλόσοφος Ἀέτιος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Θαλῆς θεωρεῖ «νοῦν τοῦ κόσμου τὸν θεόν, τὸ δὲ πᾶν ἔμψυχον ἅμα καὶ δαιμόνων πλήρες» διήκειν δὲ καὶ διὰ τοῦ στοιχειώδους ὑγροῦ δύναμιν θείαν κινητικὴν αὐτοῦ» (Ἀετ. Ι.7.11(Δ.801) Diels 11(1).Α.23). Καὶ μὲ τὴ μαρτυρία αὐτῆ τοῦ Ἀετίου συμφωνεῖ καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Κικέρωνα. Καὶ κατὰ τὸν Κικέρωνα ὁ Θαλῆς ὡς πρώτη ἀρχὴ τοῦ Κόσμου θεωρεῖ τὸ Θεό. Καὶ ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα (Κικ. d. deor. n. I 10,25, Diels 11(1)Α.23).

Ἐπίσης κατὰ τὸ Θαλῆ τὰ πάντα καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἄψυχα ἔχουν ψυχή, δηλαδὴ εἶναι πνευματικὰ, καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη («πρῶτος δὲ Θαλῆς